ଭାଉରାଓ ଶଙ୍କର ଲୋଖଣ୍ଡେ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ

ବନାମ

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ

ଫେବୃଆରୀ 1,1965

[ରଘୁବର ଦୟାଲ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଆର. ମୁଧୋଲକର, ଏବଂ ଭି. ରାମସ୍ୱାମୀ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ୱୟ]

ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860 (45/1860), ଧାରା 494 - ଅପରାଧ ସଂଘଟିତ ହେବା ପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ 'ବୈଧ' ହେବା ଆବଶ୍ୟକ କି - ତେଣୁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ରୀତି ପାଳନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ କି - ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଅଧିନିୟମ 1955, ଧାରା 17 - ବିବାହ 'ସମାବର୍ତ୍ତିତ'- ଅର୍ଥ - ହିନ୍ଦୁ ।

ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ- 'ଗନ୍ଧର୍ବ' ବିବାହ- ସାଧାରଣ ଜରୁରୀ ରୀତି ଆବଶ୍ୟକ କି ନୁହେଁ– ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଛି ।

ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଙ୍କୁ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ସହିତାର ଧାରା 494 ଅନୁସାରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା (ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 2 ଙ୍କୁ ତାଙ୍କୁ କୁପ୍ରରୋଚନା କରିବା ପାଇଁ) କାରଣ, ସେ ପୂର୍ବତନ ପତ୍ନୀ ଜୀବିତ ଥିବା ସମୟରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ, ଯାହା ଆଇନଗତ ଭାବେ ଅବୈଧ ଥିଲା ।

ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏହା ଦାବି କରାଯାଇଥିଲା ଯେ, ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରମାଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ଉଲ୍ଲେଖିତ କଥିତ ବିବାହ ଆବଶ୍ୟକ ଧାର୍ମିକ ଆଚାର-ବିଧି ଅନୁସାରେ, ଯଥାବଧି ପାଳନ କରି ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ରାଜ୍ୟ ତରଫରୁ କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ, ଧାରା 494 ଅନୁଯାୟୀ ଅପରାଧ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ ବୈଧ ହେବା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀ ଜୀବିତ ଥିବା ସମୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ବିବାହ କଲେ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅପରାଧ କରିଥାଏ; ଏବଂ ଯେକୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ 'ଗନ୍ଧର୍ବ' ବିବାହ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ରୀତିନୀତି, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ଅନୁଯାୟୀ ସଂଶୋଧିତ, ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ପାଳନ କରାଯାଇଛି ।

ରାୟ ଦେଲେ :(i) *ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ,* ଧାରା 494 ରେ 'ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାହ କରନ୍ତି' ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ଅର୍ଥ 'ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୈଧ ଭାବରେ ବିବାହ କରନ୍ତି' କିମ୍ବା 'ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାହ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯାହାର ବିବାହ ବୈଧ' ବୋଲି ବୁଝାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ଏକ ବିବାହ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ବୈଧ ନୁହେଁ, ତେବେ ବିବାହ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜୀବନ କାଳରେ ଏହା ଘଟିଥିବା ହେତୁ ଏହାର ଅବୈଧତା ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ ।

(ii) ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଅଧିନିୟମ, ୧୯୫୫ର ଧାରା 17 ଅନୁଯାୟୀ ଦୁଇ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହକୁ ଅସିଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ସର୍ତ୍ତ ପୂରଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯଥା (a) ଏହି ଅଧିନିୟମ ପରେ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ *ହୋଇଛି;* ଏବଂ (b) ଏପରି ବିବାହ ତାରିଖ ସୁଦ୍ଧା, ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଜୀବନସାଥୀ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଉପଯୁକ୍ତ ରୀତି ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଇନଥିଲେ, ଧାରା 17 ଅନୁସାରେ ତାହାକୁ 'ବିଧିବତ୍ ସମ୍ପନ୍ନ' ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ କିଛି ରୀତି ପାଳନ କରି, ପକ୍ଷଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ବିବାହିତ ବୋଲି ଧାରଣ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଇନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କିମ୍ବା ପ୍ରଚଳିତ ପରମ୍ପରାରେ ସ୍ୱୀକୃତ ସମାରୋହ ବୋଲି ମାନ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

(iii) ଏକ ହିନ୍ଦୁ ବିବାହର ବୈଧତା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଦୁଇଟି ସମାରୋହ, ଯଥା ପବିତ୍ର ଅଗ୍ନି ଏବଂ ସାତପଦୀ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏକ 'ଗନ୍ଧର୍ବ' ବିବାହର ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ଅଂଶ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଦର୍ଶାଯାଇ ନାହିଁ ଯେ ଏହି ସମାରୋହଗୁଡିକର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ କିମ୍ବା ଜାତିରେ ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଦ୍ୱିତୀୟଥର ବିବାହ କରିବାବେଳେ, ଏହି ଦୁଇଟି ଆବଶ୍ୟକ ରୀତି ପାଳନ କରାଯାଇନଥିଲା ବୋଲି କୌଣସି ବିବାଦ ନଥିଲା ଏବଂ ଅଭିଲେଖରେ ଥିବା ପ୍ରମାଣରୁ ଏହା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇନଥିଲା ଯେ, ପ୍ରଚଳିତ ପରମ୍ପରା ଦ୍ୱାରା ଏହି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ରୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିଲୋପ କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ ପାରମ୍ପରିକ ରୀତିନୀତି ଅନୁଯାୟୀ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାରେ ଅଭିଯୋଜନ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲେ ।

ମୁଲ୍ଲାଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ, ଦ୍ୱାଦଶ ସଂସ୍କରଣ ପୃଷ୍ଠା 605 ଏବଂ 615, ନିର୍ଭରଶୀଳ ।

(iv) ଏହି ଦୁଇଟି ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାରୋହ ପାଞ୍ଚ କିମ୍ବା ସାତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ ନ ଥାଇ ପାରେ, ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ, ଏହା ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଅଧିନିୟମ, 1955 ର ଧାରା 3 (a) ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ।

ଫୌଜଦାରୀ ଆବେଦନ ଅଧିକାରିତା: 1963 ର ଫୌଜଦାରୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 178/1963 ।

ଫୌଜଦାରୀ ପୁନରୀକ୍ଷଣ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 388/1963 ରେ ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ୧୯ ଅଗଷ୍ଟ 1963 ତାରିଖରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନ ।

ଏସ୍.ଜି. ପଟବର୍ଦ୍ଧନ ଏବଂ ଏମ୍.ଏସ୍. ଗୁପ୍ତା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ।

ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.ଏସ୍. ବାର୍ଲିଙ୍ଗେ, ବି.ଆର୍.ଜି.କେ. ଆଚାର, ଆର୍.ଏଚ୍. ଢେବରଙ୍କ ପାଇଁ, ଉତ୍ତରଦାତା ନମ୍ବର 1 ପାଇଁ ।

ନ୍ୟାୟାଳୟର ରାୟ ରଘୁବର ଦୟାଲ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା, ଭାଉରାଓ ଶଙ୍କର ଲୋଖଣ୍ଡେ, ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1, ପ୍ରାୟ 1956 ରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀ ଇନ୍ଦୁବାଇଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସେ 1962 ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ, ଇନ୍ଦୁବାଇ ଜୀବିତ ଥିବା ସମୟରେ, କମଳାବାଈଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 2, ଦେଓରାଓ ଶଙ୍କର ଲୋଖଣ୍ଡେ, ପ୍ରଥମ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଭାଇ । ଏହି ଦୁଇଜଣ ଆବେଦନକାରୀ, କମଳାବାଇ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପିତା, ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 5 (ଯିଏ ଜଣେ ନାପିତ) ଙ୍କର ଆଇ.ପି.ସି.ର ଧାରା 494 ଅନୁସାରେ ଅପରାଧ ପାଇଁ ବିଚାର ହୋଇଥିଲେ । ପରେ, ଶେଷ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଦ୍ୱାରା ଦୋଷମୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1ଙ୍କୁ ଆଇ.ପି.ସି.ର ଧାରା 494 ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 2 ଙ୍କୁ ଆଇ.ପି.ସି.ର ଧାରା 494 ସହିତ ଧାରା 114 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ଦୌରା ବିଚାରପତିଙ୍କ ନିକଟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆବେଦନ ଖାରଜ କରାଯାଇଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ସେମାନଙ୍କର ପୁନରୀକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ବିଶେଷ ଆବେଦନ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଆବେଦନକୁ ଚୟନ କରିଛନ୍ତି । ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ଏକମାତ୍ର ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ, ଆଇନଗତ ଭାବେ

ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରମାଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା ଯେ, 1962 ରେ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା-1 ଓ କମଲାବାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହକୁ ଧାର୍ମିକ ରୀତିନୀତି ଅନୁଯାୟୀ ସଠିକ ଭାବେ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇଥିଲା । ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏହା ଦାବି କରାଯାଇଛି ଯେ, ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଓ କମଲାବାଇଙ୍କ ବିବାହ ସମୟରେ, ବୈଧ ବିବାହ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ମୁଖ୍ୟ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇନଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ତରଫରୁ ଏହା ଦାବି କରାଯାଇଛି ଯେ, ଏହି ବିବାହର ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡିକ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହର ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ କମଲାବାଈଙ୍କ ସହିତ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା -1 ର ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ ଏକ ବୈଧ ବିବାହ ଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ପକ୍ଷରୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଦାବି କରାଯାଇଛି ଯେ, ଆଇ. ପି. ସି.ର ଧାରା 494 ଅନୁସାରେ ଅପରାଧ ଘଟିବା ପାଇଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହଟି ବୈଧ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ଓ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚିଥିବା ସମୟରେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପ୍ରକାରର ବିବାହ କଲେ, ସେଥିରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିବାହଟି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଲାଗୁଥିବା ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ଅବୈଧ ହେଲେମଧ୍ୟ, ସେ ଆଇ. ପି. ସି.ର ଧାରା 494 ଅନୁସାରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ।

ଆଇ.ପି.ସି. ର ଧାରା 494ରେ କୁହାଯାଇଛି:

> "ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତ ଥିବା ବେଳେ ସେ ଏପରି ବିବାହ କରେ, ଯେଉଁ ବିବାହ ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତ ଥିବା ସମୟରେ ହୋଇଥିବାରୁ ଅବୈଧ ଅଟେ, ତାକୁ ସାତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେଲ ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରାଯିବ, ଏବଂ ଜରିମାନା ମଧ୍ୟ କରାଯିବ ।"

ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିଗତ, ଉକ୍ତି 'ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ...... ବିବାହ କରେ' ର ଅର୍ଥ 'ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ...... ବୈଧ ଭାବରେ ବିବାହ କରେ' କିମ୍ବା 'ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ...... ବିବାହ କରେ ଏବଂ ଯାହାର ବିବାହ ବୈଧ ଅଟେ'। ଯଦି ବିବାହ ବୈଧ ନୁହେଁ, ତେବେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ, ବିବାହ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତ ଥିବା ସମୟରେ ଏହା ଘଟିବା କାରଣରୁ ଏହା ଅକାମୀ ହେବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ନାହିଁ । ଯଦି ବିବାହ ଏକ ବୈଧ ବିବାହ ନୁହେଁ, ତେବେ ଆଇନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବିବାହ ନୁହେଁ । ଜଣେ ପୁରୁଷ ଏବଂ ଜଣେ ମହିଳା ପତି-ପତ୍ନୀ ଭାବରେ ରହିବାର ଖାଲି ତଥ୍ୟ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀର ମାନ୍ୟତା ଦିଏ ନାହିଁ, ଯଦିଓ ସେମାନେ ସମାଜ

ଆଗରେ ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ନିଜକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ସମାଜ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରେ ।

ଏହି ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ, ହିନ୍ଦୁ ଆଇନରେ ଏପରି କିଛି ନାହିଁ, ଯାହା 1955ର ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଅଧିନିୟମ ଲାଗୁ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ ଉପରେ ଲାଗୁ ହୋଇଥାଏ, ଯାହା ଜଣେ ପୁରୁଷ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହକୁ, ତାଙ୍କ ପୂର୍ବ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ, ଅବୈଧ କରିଦେଇଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 5 ରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ଯେ, ସେହି ଧାରାରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ ନିବନ୍ଧନଗୁଡିକ ପୂରଣ ହେଲେ କୌଣସି ଦୁଇଜଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ସେହି ନିବନ୍ଧନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲା, ବିବାହ ସମୟରେ କୌଣସି ପକ୍ଷର ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚି ନଥିବା ଉଚିତ । ଧାରା 17 ରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ଯେ, ଏହି ଆଇନ ଲାଗୁ ହେବା ପରେ କୌଣସି ଦୁଇଜଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ବିବାହଟି, ବିବାହ ସମୟରେ ଯଦି କୌଣସି ପକ୍ଷର ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ବିବାହ ଅବୈଧ ହେବ; ଏବଂ ସେଥିରେ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ସମିତିର ଧାରା 494 ଓ 495 ର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଏହିଭଳି ମାମଲାରେ ଲାଗୁ ହେବ । ଧାରା 17କୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଦୁଇ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ଅବୈଧ ହୋଇଥାଏ, ଯଦି ଦୁଇଟି ସର୍ତ୍ତ ପୂରଣ ହୋଇଥାଏ: (i) ବିବାହଟି ଏହି ଆଇନ ଲାଗୁ ହେବା ପରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇଛି; (ii) ସେହି ବିବାହ ସମୟରେ, କୌଣସି ପକ୍ଷର ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚିଥିଲେ । ଯଦି 1962 ଫେବୃଆରୀରେ ଆବେଦନକାରୀ ଓ କମଳାବାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ବିବାହଟିକୁ (ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନ) ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ, ତେବେ ସେହି ବିବାହ ଏହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 17 ଅନୁଯାୟୀ ଅବୈଧ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ବିବାହ ସମୟରେ ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚିଥିବା ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 494 ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ ଅଭିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ, ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ 'ସୋଲେମନାଇଜ୍' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ, 'ଯଥାଚାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକତା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକ୍ରିୟା' ଅନୁସାରେ ବିବାହକୁ ପାଳନ କରିବା କିମ୍ବା ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା' । ଏହାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ, ବିବାହଟି 'ଯଥାଚାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକତା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକ୍ରିୟା' ଅନୁଯାୟୀ ପାଳନ କିମ୍ବା ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇନଥିଲେ, ତାହାକୁ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେହିପରି, ଏହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 17 ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁଏହା ଜରୁରୀ ଯେ ବିବାହରେ ଏହି ଆଇନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 494 ଲାଗୁହୁଏ, ସେହି ବିବାହଟି ଯଥାଚାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକତା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକ୍ରିୟାଅନୁଯାୟୀ ପାଳନ କରାଯାଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । କେବଳ କିଛି ରୀତି ପାଳନ କରି ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ବିବାହିତ କରିବା

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ କରାଯିବ ନାହିଁ।

ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ ଯଦି ଫେବୃଆରୀ 1962 ରେ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଏବଂ କମଳାବାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ବିବାହ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଆଇନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ନହୋଇଥାଏ, ତେବେ ବିବାହକୁ 'ସମାପନ' କରାଯାଇଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1ଙ୍କୁ ଆଇ.ପି.ସି.ର ଧାରା 494 ଅନୁଯାୟୀ ଅପରାଧ ଘଟାଇଥିବା ଧରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବୈଧ ବିବାହ ପାଇଁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ରୀତି କଣ ତାହା ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିର କରିପାରିବା । ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା -1 ଓ କମଳାବାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ 'ଗନ୍ଧର୍ବ' ରୂପରେ ହୋଇଥିଲା, ଯାହାକି ମହାରାଷ୍ଟ୍ରବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ମୁଲ୍ଲାଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ, ଦ୍ୱାଦଶ ସଂସ୍କରଣରେ, ପୃଷ୍ଠା 605 ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି:

> "ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ହେଉଛି ଏକ ଯୁବକ ଏବଂ ଏକ ଝିଅର ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ସଂଯୋଗ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ଏବଂ କାମୁକ ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବେଳେବେଳେ ଏହାକୁ ପରକୀୟା ସମ୍ପର୍କର ଏକ ଉପଶବ୍ଦ ଭାବରେ ଭୁଲ୍ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ମତ ସ୍ମୃତିର ପ୍ରମୁଖ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲ ଧାରଣା ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ଯେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ବିବାହ ରୀତି ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ବିବାହର ଏହି ପ୍ରକାରର ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଂଶ, ଯଦି ଏହା ଦର୍ଶାଯାଇ ନ ଥାଏ ଯେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ କିମ୍ବା ଜାତିରେ ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ସେହି ରୀତିଗୁଡ଼ିକର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଛି।

ପୃ. 615ରେ କୁହାଯାଇଛି:

"(1) ବିବାହର ବୈଧତା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ସମାରୋହ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ, ବିବାହ ବ୍ରହ୍ମା ରୂପରେ ହେଉ କିମ୍ବା ଅସୁର ରୂପରେ, ଯଥା -

(1) ପବିତ୍ର ଅଗ୍ନି ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏବଂ

(2) ସପ୍ତପଦୀ, ଅର୍ଥାତ୍ ପବିତ୍ର ଅଗ୍ନି ସମ୍ମୁଖରେ ବର ଓ କନ୍ୟା ମିଳିତ ଭାବେ ସାତ ପାଦ ଚାଲିବା ।

. . . .

(2) ବିବାହ, ପକ୍ଷଦ୍ୱୟ ଯେଉଁ ଜାତିର ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେହି ଜାତିର ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥାରେ ଯଦି ଅନୁମତି ରହେ, ତେବେ ଉପଧାରା (1)ରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଥିବା ସମାରୋହ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମାରୋହ କରି ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇପାରେ ।

1962 ଫେବୃଆରୀରେ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 କମଳାବାଈଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ସମୟରେ ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାରୋହ କରାଯାଇନଥିଲା । ଏହି ଦୁଇଟି ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାରୋହକୁ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇଥିବାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ, ପ୍ରଥାଟି କଣ ଥିଲା ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ ପକ୍ଷ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପନ କରିନଥିଲେ । କଥିତ ବିବାହ ସମୟରେ କଣ କରାଯାଇଥିଲା ତାହାର ପ୍ରମାଣ ଏହା ଦେଇଥିଲା । ଏହି ମାମଲାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଓକିଲ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାରୋହର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ବିଷୟରେ କେତେକ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହିପରି ପ୍ରଶ୍ନର ସାକ୍ଷୀମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ 'ଗନ୍ଧର୍ବ' ବିବାହ ପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଏପରି ଏକ ବିବୃତ୍ତିର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଓ କମଳାବାଈଙ୍କ 'ବିବାହ'ରେ ଯାହା ଘଟିଥିଲା ତାହା ଏକ ବୈଧ ବିବାହ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରଥା ବିଚାର କରିଥିଲା ଏବଂ ଦୁଇଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାରୋହର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ରହିବା ଉଚିତ ଥିଲା ଯେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ଏହିପରି ବିବାହ ପାଇଁ ଏହି ରୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିଦେଇଥିଲା ।

ଯେତେବେଳେ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 କମଳାବାଈଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ, ସେହି ରାତିରେ କ'ଣ ଘଟିଥିଲା, ତାହା ପି.ଡବ୍ଲୁ.1 ଦ୍ୱାରା ଏହିପରି କୁହାଯାଇଛି:

ବିବାହ ରାତି 10 ଟାରେ ହୋଇଥିଲା, କାଠର ପଟାମାନ ଅଣାଯାଇଥିଲା । ଏକ ଗାଲିଚା ବିଛାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 1 ତା 'ପରେ କାଠ ପଟା ଉପରେ ବସିଲେ । ଅନ୍ୟ ପଟାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 3 ବସିଥିଲା । ସେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 1 ପାଖରେ ବସିଥିଲେ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 4 ତାପରେ ଏକ ତାମ୍ବ ମାଠିଆ ଆଣି କିଛି ପୂଜା କରିଥିଲେ । ପାନ ପତ୍ର

ଏବଂ ନଡ଼ିଆ ତାମ୍ବ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଦୁଇଟି ମାଳା ଅଣାଯାଇଥିଲା । ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 2 ର ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଥିଲା ଏବଂ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 4 ର ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଥିଲା । ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 4 ଅଭିଯୁକ୍ତ ନମ୍ବର 3 ଙ୍କୁ ଏବଂ ଅଭିଯୁକ୍ତ ନମ୍ବର 2 ଅଭିଯୁକ୍ତ ନମ୍ବର 1ଙ୍କୁ ମାଳା ଦେଇଥିଲେ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 1 ଏବଂ 3 ପରେ ପରସ୍ପରକୁ ମାଲ୍ୟାର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ତା "ପରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର କପାଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ।

ଜେରାରେ ଏହି ସାକ୍ଷୀ କହିଥିଲେ

"ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ଆମ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମନ୍ଦିରରେ ହିଁ ହୁଏ । ଏହା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜକ ଆବଶ୍ୟକ । ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ସମୟରେ କୌଣସି 'ମଙ୍ଗଳ ଅଷ୍ଟକ' ଜପ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ବିବାହ ସମୟରେ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଡକାଯାଇ ନ ଥିଲା ଏବଂ ମଙ୍ଗଳ ଅଷ୍ଟକ ଜପ କରାଯାଉଥିଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ 'ଶେର' ନାମକ ପାଇପ ଫୁଙ୍କିବାର କୌଣସି ପ୍ରଥା ନାହିଁ ।"

ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ସାକ୍ଷୀ ସଂଖ୍ୟା 2 ସୀତାରାମ, ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ କ'ଣ ଘଟିଥିଲା ସେ ବିଷୟରେ ସମାନ ବୟାନ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ପରୀକ୍ଷା-ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନାମରେ ଆହୁରି କହିଥିଲେ:

ସୁରପାନ ହେଉଛି ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା - 3 ଙ୍କ ମାମୁଁଙ୍କ ଗାଁ ଏବଂ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ମାମୁଁଙ୍କ ଘରେ ଏହି ସମାରୋହ କରାଯାଇନଥାଏ, ତେଣୁ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ କରାଯାଇଥାଏ । ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।”

ଜେରା ବେଳେ ସେ କହିଥିଲେ:

"ଜଣେ ନାପିତର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ଏବଂ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା-5 ବିବାହ ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ । ଝିଅର ବାପା ଝିଅ ଓ ପୁଅର କପାଳକୁ ପରସ୍ପରକୁ ଛୁଆଇଁବାର ଏକ ପ୍ରଥା ଅଛି ଏବଂ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । "

ଉତ୍ତରଦାତା ପକ୍ଷରୁ ଦାବି କରାଯାଇଛି ଯେ, ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର କପାଳ ସ୍ପର୍ଶକୁ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହର ସମାପ୍ତିର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥିବାରୁ, ଏହାରୁ ଏହି ନିଷ୍କର୍ଷକୁ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପଡିବ ଯେ,

ସାକ୍ଷୀଙ୍କ କହିଥିବା ସମସ୍ତ ସମାରୋହ, ପ୍ରଥାନୁସାରେ ବିବାହର ବୈଧତା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ତ ସମାରୋହ ଥିଲା । ପ୍ରଥା ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ଏକ ବୈଧ ବିବାହ ପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ଆବଶ୍ୟକ ରୀତି ଥିଲା ବୋଲି ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ବିବୃତ୍ତିର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ, ଆମେ ଏହି ବିବୃତ୍ତିକୁ ବୁଝାଇପାରିବା ନାହିଁ ଯେ କପାଳ ସ୍ପର୍ଶ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହକୁ ସମାପ୍ତ କରିଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ପାଳନ ହୋଇଥିଲା ତାହା ବିବାହର ବୈଧତା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ରୀତି ଥିଲା ।

ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସାକ୍ଷୀ ନମ୍ବର 3 ଭଗବାନ ଏହି ପ୍ରଥା ବିଷୟରେ କୌଣସି ବିବୃତ୍ତି ଦେଇନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଜେରା ସମୟରେ କହିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହର ବୈଧ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ଏବଂ ମଙ୍ଗଳା ଅଷ୍ଟକ ଗାନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ସାକ୍ଷୀ ନମ୍ବର 4 ଜୀଭାଉଙ୍କ ବିବୃତ୍ତିରୁ ଏହା ଜଣାପଡୁନାହିଁ ଯେ, ଏହି ପରମ୍ପରା ବିବାହର ମୌଳିକ ରୂପରେ କିଭଳି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଛି । ଜେରା ବେଳେ ସେ କହିଥିଲେ:

> "ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଦୁଇଟି ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ଦେଖିଥିଲି । ଗତ 5-7 ବର୍ଷ ଧରି ଗନ୍ଧର୍ବ କରିବା ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତ, ଜଣେ ନାପିତ ଏବଂ ଜଣେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ କରାଯାଉନଥିଲା କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବରୁ ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜରୁରୀ ଥିଲା । ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମନ୍ତ୍ର ଏବଂ ମଙ୍ଗଳ ଅଷ୍ଟକ ଜପ କରୁଥିଲେ । କପାଳକୁ ପରସ୍ପର ସ୍ପର୍ଶ କରାଇବା ପାଇଁ ମାମୁଁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । କସରା ଏବଂ ଧନ୍ଦାନାର ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆମ ଗାଁକୁ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା ପାଇଁ ଆସନ୍ତି କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଜାଣିନାହିଁ ।"

ଏହି ବିବୃତି ମଧ୍ୟ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ କରେ ନାହିଁ ଯେ ଏକ ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସମାରୋହ ପାଳନ କରିବାର ଆଉ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଜୀବାଉ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଗନ୍ଧର୍ବ ବିବାହରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ସେଠାରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବତଃ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ ନଥିଲା, କେବଳ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ କରେ ନାହିଁ ଯେ ସେହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଆଉ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଆହୁରି, ଜୀଭାଉ କହିଛନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ କିମ୍ବା ସାତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ କେତେକ ସମାରୋହର ପ୍ରଦର୍ଶନ, ଯାହା ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା, ପରିତ୍ୟାଗ କରାଯାଇଥିଲା।ଯଦି ଏପରି ହୁଏ, ତେବେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ଆଇନରେ ଉଲ୍ଲେଖିତ ପ୍ରଥା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏହି ଅଧିନିୟମର ଧାରା 3 ର ଖଣ୍ଡ (a)ରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ଯେ, 'ପ୍ରଥା' ଏବଂ 'ପ୍ରଚଳନ' ବୋଲି କୁହାଯାଇଥିବା ପଦଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଯେକୌଣସି ନିୟମ ଯାହାକି କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ, ଜାତି, ସମୁଦାୟ, ଗୋଷ୍ଠୀ କିମ୍ବା ପରିବାରର ମଧ୍ୟରେ, ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓ ସମାନଭାବେ ଅନୁସରଣ କରାଯାଇ, ଆଇନର ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଛି ।

ଏହିପରି ସ୍ଥିତିରେ, ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ, ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷ ଏହା ପ୍ରମାଣ କରିବାରେ ବିଫଳ ହୋଇଛି ଯେ, 1962 ଫେବ୍ରୁଆରୀରେ ଅପିଲକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଓ କମଳାବାଈଙ୍କର ବିବାହ, ଅଧିନିୟମର ଧାରା 7 ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥାଗତ ରୀତିରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ବୈଧ ବିବାହ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ମୂଳ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇନଥିଲା ।

ତେଣୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଓ କମଳାବାଈଙ୍କ ବିବାହଟି ଧାରା 17 ଅନ୍ତର୍ଗତ ସଂଜ୍ଞା "ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବିବାହ" ରୂପରେ ଗଣାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ପରିମାଣସ୍ୱରୂପ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ସଂହିତାର ଧାରା 494 ଅନୁଯାୟୀ ଅପରାଧ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହେବ ନାହିଁ ଯଦିଓ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀ ଜୀବିତ ଥିଲେ ଯେତେବେଳେ କି ସେ ଫେବୃଆରୀ 1962 ରେ କମଳାବାଈଙ୍କ ସହ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

ଆମେ ଏହି ଯୁକ୍ତିର ସମର୍ଥନରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ମାମଲାଗୁଡ଼ିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ ଏବଂ ଆଲୋଚନା କରିନାହୁଁ ଯେ ଆଇ. ପି. ସି.ର ଧାରା 494 ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା 'ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିବାହ' ଏକ ବୈଧ ବିବାହ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ, କାରଣ ଏହା ବିଚାର କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନିଆଯାଇଛି କି ନାହିଁ, ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେ କମଳାବାଈଙ୍କ ସହିତ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1ଙ୍କ ବିବାହ କେବଳ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 17 ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଆସିଲେ ଏକ ଅକାମୀ ବିବାହ ହୋଇପାରେ ।

ଫଳସ୍ୱରୂପ, ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 1 ଙ୍କୁ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 494 ଅନୁସାରେ ଏବଂ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 2 ଙ୍କୁ ଧାରା 494 ସହିତ ପଠିତ ଧାରା 114 ଅନୁସାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିହେବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ସ୍ଥିତିରେ, ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ଆବେଦନକୁ ମଞ୍ଜୁର କରୁଛୁ, ସେମାନଙ୍କ ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ ବାତିଲ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ ଘୋଷଣା କରୁଛୁ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଜାମିନ ବଣ୍ଡ୍ କୁ ଖାରଜ କରିଦିଆଯିବ । ଯଦି ଜରିମାନା ପଇଠ ହୋଇଛି, ତେବେ ତାହା ଫେରସ୍ତ କରାଯିବ ।

ଆବେଦନକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା।

<u>ଅସ୍ବୀକରଣ</u>

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଭାଷାନ୍ତର:
ଅନୁବାଦିକା:
ତପସ୍ୱିନୀ ବିଶ୍ୱାଳ
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ,
କଟକ ।